

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ
ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД № 75

УКРАЇНСЬКІ ВІЗЕРУНКИ

НОМІНАЦІЯ
«НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК ДНЗ»

Автор:

Творча група педагогів ДНЗ № 75

Керівник:

Скоропад Людмила Анатоліївна

завідуюча

тел. 51-34-07

м. Вінниця
2015

м.Вінниця.
Керівник ДНЗ № 75 Скоропад Л.А.

Українські візерунки. Навчально-методичний посібник / Скоропад Л.А., –
Вінниця: ДНЗ № 75, 2015, 54 с.

Рецензент:

Хитра С.А. , вихователь-методист дошкільного навчального закладу № 75

Навчально-методичний посібник «Українські візерунки» - створений з метою реалізації освітньо-виховних завдань змістовної лінії «Дитина у світі культури», визначених у Базовому компоненті дошкільної освіти, а саме: формувати у дітей почуття краси до світу образотворчого мистецтва, вирізняти українське декоративно-прикладне мистецтво (петриківське, опішнянське, косівське). Моделювання елементів розпису на певній площині сприяє розвитку відчуття ритму в кольорах та лініях, розміщенні візерунку відповідно форми паперу; розвитку творчого потенціалу кожної дитини до сприйняття і відтворення витворів українського декоративного мистецтва.

Посібник спрямований для індивідуальної, спільної роботи вихователя з дитиною або підгрупою дітей. Усі завдання направлені на реалізацію освітніх завдань з народознавства та образотворчої діяльності.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ТА ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	6
РОЗДІЛ ІІ. ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ПОСІБНИКА «УКРАЇНСЬКІ ВІЗЕРУНКИ» В ПРАКТИКУ РОБОТИ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ №75	
2.1. Дидактична гра, як метод ознайомлення дошкільників з декоративно - прикладне мистецтвом.....	9
2.2. Опис дидактичної гри «Українські візерунки».....	11
Варіанти гри: Варіант І.	20
Варіант ІІ.	22
Варіант ІІІ.....	24
Варіант ІV.	25
Варіант V.....	27
2.3. Особливості ознайомлення дошкільників з декоративно-прикладним мистецтвом.....	29
2.4. Результативність впровадження навчально-методичного посібника «Українські візерунки» у дошкільному навчальному закладі № 75.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40
ДОДАТКИ	
Додаток 1. Історична довідка : Мистецтво петриківського розпису.....	41
Мистецтво косівського розпису.....	44
Мистецтво опішнянського розпису.....	45
Додаток 2. План ознайомлення дітей з декоративно-прикладним мистецтвом з використанням дидактичної гри «Українські візерунки».....	47
Додаток 3. Оповідання «Квіти з Петриківки».....	53

ВСТУП

У «Концепції національного виховання» зазначено, що головною метою національного виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу. Дуже важливим є розкриття того, що наш народ з давніх – давен виховував своїх дітей рідною мовою, засобами мистецтва, національними традиціями. А, отже, і залученням дітей до джерел народного декоративного мистецтва через образотворчу діяльність.

Образотворча діяльність має важливе значення для всебічного розвитку особистості. У процесі створення зображення в дитини формуються спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності. Образотворча діяльність надає можливість доступними засобами висловити емоційний стан дитини, її ставлення до навколишнього світу, вміння самостійно створювати прекрасне, а також бачити його у творах мистецтва. Особливу роль у ставленні образотворчої діяльності відіграє розвиток у дошкільників художнього сприймання при ознайомленні з творами декоративно-прикладного мистецтва. Адже, декоративно-прикладне мистецтво – це барвисте казкове панно, яке захоплює дитину своєю фантазією, примушує її бачити, слухати і відчувати красу: ритм, колір, відтінки, візерунки із рослинних та геометричних елементів, елементи українського декоративного розпису тощо.

Ознайомлення з предметами декоративно-прикладного мистецтва сприяє формуванню в дітей «почуття декоративності», уміння «читати» візерунки, збагаченню асоціативних зв'язків (порівнянню образів з реальними предметами, об'єктами). Дитина – це художник-чарівник, вона повинна відчувати, розповідати про мистецтво фарбами та олівцем, просто пальцями на папері, у глині, витинанках. Зображувальна діяльність за творами декоративно-прикладного мистецтва відкриває дітям чарівний світ почуттів людини, що прагне у барвах, лініях, кольорі, рухах пензля; у звуках, інтонаціях, темпі, у виразних зворушливих висловах поділитись своїми переживаннями, радістю, захопленням від почутого, побаченого у реальному житті.

Але, лише на заняттях з малювання, в рамках тематичних тижневиків, дітям досить важко засвоїти технічні прийоми зображення елементів декоративних розписів.

Саме тому, виникла ідея розробки навчально-методичного посібника по ознайомленню дошкільників з елементами декоративних розписів.

Актуальність:

- навчально-методичний посібник дає початкові знання з основ опішнянського, косівського, петриківського розписів, містить розвивально-навчальний зміст, що допомагає дошкільникам набути певні уявлення про елементи візерунків, передбачених програмою не малюючи їх, а моделюючи орнамент в процесі викладання ;

- посібник розроблено на основі концептуальних засад розвитку і виховання дитини дошкільного віку з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей. Під час її розробки бралися до уваги нормативні документи, державні програми навчання та виховання дітей дошкільного віку, де визначені завдання з формування здорового способу життя;

- дидактичну гру «Українські візерунки», яка є складовою посібника, можна використовувати як на заняттях, так і в гуртковій та індивідуальній роботі.

Мета:

- познайомити з декоративними розписами і викликати інтерес до цього виду творчості;

- розвинути композиційні навички створення орнаменту;

- формувати у дітей ставлення до кольорів як найважливішої властивості в розвитку естетичного смаку.

При розробці посібника, ми дотримувались принципу, що навчальна мета, яка не пов'язана з актуальними для дитини мотивами, не зачепила його душу, не утримується в його свідомості, легко підміняється іншими цілями, більш співзвучними з звичними спонуканнями дитини. Опіралися на значущі для цього віку мотиви, перш за все - ігрові.

РОЗДІЛ І. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ТА ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Дитина вчиться, навчається, пізнає світ з перших хвилин свого життя. І чим старшою вона стає, тим ширшим стає поняття освіти, освіченості. В статті 4. Закону України «Про дошкільну освіту» прописано, що дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Що це - цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду. Що дошкільний вік - базовий етап фізичного, психологічного та соціального становлення особистості дитини.

Система освіти сьогодні гостро потребує проектів і програм, які сприяють не лише формуванню особистості, а й вихованню національної свідомості.

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні важливим напрямком національного виховання дітей є прилучення їх до *народознавства*, вивчення культури побуту, звичаїв рідного народу. Дошкільників ознайомлюють з культурними матеріальними цінностями родини й народу, поліпшують зв'язок людини з минулими та майбутніми поколіннями, виховують інтерес до народних традицій.

Прилучаючись до народознавства, діти поступово утверджуються в думці, що кожен народ, зокрема й український, представник певної етнічної групи. Пізнаючи традиції, народну мудрість, народну творчість вони поступово отримують уявлення про своєрідність українського народу.

Адже, проблемою відродження національного виховання, займалися такі відомі діячі, як К.Ушинський, С.Русова, В.Сухомлинський, Т.Шевченко та ін.. Зокрема, К.Ушинський наголошував на тому, що справжня школа є національною,

у ній повинні домінувати три напрямки: виховання любові до рідної мови, виховання патріотичних почуттів, формування творчої особистості.

У «Концепції національного виховання» зазначено, що «головною метою національного виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, своєрідності на основі формування особистісних рис громадянина України, що передбачають національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-етичну культуру, розвиток інтелектуальних здібностей і таланту».

Зображувальна діяльність специфічно впливає на розвиток дітей. Завдяки їй дитина переходить від дифузних (невизначених) графічних образів, які виступають як ознаки подібних груп предметів. Розвиток зображувальної діяльності вимагає від дитини вдосконалення сприймання і мислення, уміння дивитися і бачити, передавати предметний світ за зображувальними законами. Зі свого боку вона стимулює особистісне зростання дитини, оскільки, наприклад, використання кольору покращує сприймання світу, розширює спектр її естетичних почуттів, поглиблює їх.

З першого погляду малюнок є матеріальною опорою внутрішнього плану діяльності, а процес малювання - способом психотерапії. За словами Л. Виготського, «художнє виховання - фон життєдіяльності» дитини, її малюнок - перехід від символу до знаку. Оскільки зображувальна діяльність безпосередньо стосується розвитку мислення, на підставі малюнків можна продіагностувати розвиток мислення дитини.

Особливе значення малювання у розвитку дитини підкреслював Д. Бельконін, зараховуючи його разом із ліпленням до продуктивних видів діяльності: малювання дає змогу виразити колір і форму предмета; ліплення - втілює об'ємну форму, але не забезпечує відображення кольору; конструювання - передає співвідношення частин предмета. За його словами, у ранньому дитинстві предметне сприймання ще не достатньо розчленоване, тому колір, форму, величину та інші ознаки дитина

сприймає не ізольовано від предметів, які ними наділені. Отже, ці види діяльності мають особливе значення для розвитку сприймання і мислення дитини.

Ставлення дорослих до перших спроб дитячої творчості має бути особливо тактовним. У його виявах недопустимі насмішки, висловлювання на зразок «ти зовсім не вмієш малювати». При цьому важливо пам'ятати, що дитина, взявши олівець чи фарбу, переслідує свої цілі, які можуть суттєво відрізнитися від уявлень про них дорослого. Тому примітивна, з його погляду, робота може бути значущою для дитини, а прекрасна - навпаки.

Цю особливість підкреслив Л. Виготський, який стверджував, що цінність художнього виховання полягає у тому, що воно створює, а не формує знання і навички. Іншу (експресивну) особливість дитячого малюнка зауважила Л. Обухова: «у малюнку дитина виражає своє ставлення до дійсності, у ньому можна побачити, що є основним і другорядним для неї, тобто емоційний і смисловий центри діяльності».

Дитяча образотворча діяльність сприяє формуванню важливих складових досвіду дитини, заснованого на її враженнях, на вираженні особистого ставлення до зображуваного. В художній творчості дитина активно відкриває щось нове для себе, а для інших – нове про себе, стверджувала Н. Ветлугіна ще в 1987 р.. Особлива роль в образотворчій діяльності належить творчій уяві. При виконанні творчих завдань в мистецькій діяльності у дитини виникає проблема самостійно комбінувати свої враження, придумувати, знаходити варіативні рішення при виконанні знайомих завдань, широко використовувати свій особистісний досвід, робити щось самостійно.

За визначенням М.М. Подякова образотворча діяльність може розглядатися в самому широкому змісті цього поняття, оскільки являє собою активно перетворюючу діяльність дітей, що суттєво змінює досліджувані об'єкти. Вчений класифікує дитяче експериментування та такі види: «безкорисливе», «утилітарне», що виникає з ініціативи дітей та образотворче експериментування, яке істотно впливає на розвиток самостійності й творчості дитини.

РОЗДІЛ II. ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ПОСІБНИКА «УКРАЇНСЬКІ ВІЗЕРУНКИ» В ПРАКТИКУ РОБОТИ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ №75

2.1. Дидактична гра, як метод ознайомлення дошкільників з декоративно - прикладне мистецтвом

Одним з дійових засобів для всебічного розвитку дітей визнано декоративно-прикладне мистецтво, що є частиною народної культури. Народне мистецтво - це унікальний світ духовної цінності, де втілена духовна енергія народу. Українське народне декоративно-прикладне мистецтво набуло широкого визнання у нашій країні та за кордоном. У його предковічних образах, зручних утилітарних формах і динамічних образах орнаменту містяться символи втаємниченої чарівної природи, складні перипетії нашої історії, особливості побуту українського народу.

Народні художні промисли - одна з історично зумовлених організаційних форм народного декоративно-прикладного мистецтва. Сьогодні декоративно-прикладне мистецтво розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції - пізнавальну, комунікаційну.

Життя підтверджує, що декоративно-прикладне мистецтво збагачується новими аспектами філософсько-естетичного звучання, його змістовна краса потрібна людині, в наш час зростає його художньо-культурна цінність.

Декоративно-прикладне мистецтво - предметно-духовний світ людини включає в себе численні види художньої практики. Це плетіння і ткання, розпис і вишивка, різьблення і виточування тощо. Так кожен вид вносить до скарбниці світової художньої культури щось своє, нове, оригінальне. Багатство, колоритність, високий рівень розвитку української традиційної культури та народного мистецтва є справді вражаючими. І одним з найбільш цікавих видів, що з прадавніх часів живе й розвивається на основі спадковості традицій - є народне декоративно-прикладне мистецтво. Воно щонайповніше поєднує здобутки традиційної матеріальної та духовної культури народу, охоплюючи також і сфери знань, естетичних поглядів,

смаків, етичних переконань, звичаїв. Характерною рисою творів декоративно - прикладного мистецтва є кольористість і декоративність. Сміливі, часто контрастні колірні поєднання, відрізняють твори народного майстра, роблять їх надзвичайно привабливими. Декоративно - прикладне мистецтво є джерелом творчої діяльності. І великого значення має орнамент (візерунок), притаманний певному виду розпису та місцю його зображення.

Орнамент (візерунок) - це навмисно створений візерунок, елементи якого ритмічно повторюються. Основною властивістю орнаменту є ритм, якого, на жаль дошкільнятам важко дотриматись в процесі звичайних занять, адже, деякі елементи досить складні, а малюкові ще важливо відтворити орнамент, проявити творчість.

Отже, ретельна вивіреність форм та змісту орнаментальних композицій змушує педагогів постійно шукати і визначати в декоративно - прикладному мистецтві доступні методи та прийоми для застосування їх в практиці естетичного й морального формування особистості дошкільника.

Саме тому, у педагогів дошкільного навчального закладу № 75 виникла ідея розробки навчально-методичного посібника «Українські візерунки». Адже, лише в ході гри, яка передуватиме безпосередньо заняттю з малювання діти:

- Виконуючи роботи з мотивів народного орнаменту, навчаються розуміти принципи художнього узагальнення, пізнають прийоми декоративних образів
- Вправляються у вмінні співставляти форми, величини, розташовувати елементи на площині предмета
- Розвивають композиційні почуття, добираючи мотиви народних розписів і орнаментів

2.2. Опис дидактичної гри

Дидактична гра «Українські візерунки» - створена з метою реалізації освітньо-виховних завдань змістовної лінії «Дитина у світі культури», визначених у Базовому компоненті дошкільної освіти, а саме: формувати у дітей почуття краси до світу образотворчого мистецтва, вирізняти українське декоративно-прикладне мистецтво (петриківське, опішнянське, косівське). Моделювання елементів розпису на певній площині сприяє розвитку відчуття ритму в кольорах та лініях, розміщенні візерунку відповідно форми паперу; розвитку творчого потенціалу кожної дитини до сприйняття і відтворення витворів українського декоративного мистецтва.

Гра спрямована для індивідуальної, спільної роботи вихователя з дитиною або підгрупою дітей. Усі завдання направлені на реалізацію освітніх завдань з народознавства та образотворчої діяльності.

Дидактична гра містить п'ять варіантів, які допоможуть дітям закріпити, засвоїти набуті раніше знання, проявити творчі здібності при створенні своїх варіантів оздоблення певної форми.

Гра виготовлена з екологічно чистого картону, на який у форматі А-3 нанесено 26 різноманітних площинних форм, з кольором тла відповідно розпису. До кожної форми розроблено відповідні елементи розпису (від 7 до 15 на кожну форму). Площинні форми та елементи заламіновані, що робить їх практичними та естетичними для щоденного використання, адже дошкільнята мають змогу не лише експериментувати у викладанні різноманітних орнаментів, а й мають можливість ретельно обстежити не лише зорово, а й на дотик кожен з елементів, обмалювати його, провести по ньому сухим пензликом, для закріплення техніки мазка.

МЕТА:

Розвивальна:

Розвивати творчі здібності, відчуття ритму в кольорах та лініях; вміння розміщувати візерунок відповідно до форми паперу; здатність емоційно виражати

свої почуття в різних видах мистецької діяльності; висловлювати власне ставлення до творів мистецтва.

Сприяти розвитку творчих здібностей дітей засобами декоративно-прикладного мистецтва. Формувати вміння експериментувати і створювати з простих знайомих елементів (крапок, ліній), орнаменти у колі, квадраті, смужці, а також на площинних формах.

Навчальна:

Вчити розрізняти елементи декоративного розпису і відтворювати характерні особливості певного візерунку; розуміти «мову» (художні засоби) образотворчого мистецтва. Ознайомити з елементами художніх промислів: опішнянських, косівських, петриківських майстрів.

Вправляти у вмінні симетрично розташовувати рослинні елементи візерунків на різних формах (круг, квадрат, тощо), на площинних силуетах виробів декоративно-прикладного мистецтва (посуд, іграшки), розташовувати візерунки по краям форми, в кутах, посередині, по всій площині; добирати кольори, характерні для певного виду українського мистецтва.

Виховна:

Виховувати інтерес до творів декоративного мистецтва, бажання створювати власні художні образи в процесі творчої діяльності.

Ігрове завдання:

Підібрати необхідні елементи відповідно до розпису, форми, тла та поєднати у візерунку.

Правила гри:

1. Обирати елементи тільки певного розпису.
2. Вірно називати елементи на площині форми.
3. Виграє той, хто не допустив помилок.

Ігрові дії:

Розглядання візерунків, порівняння елементів розписів, викладання.

Ускладнення:

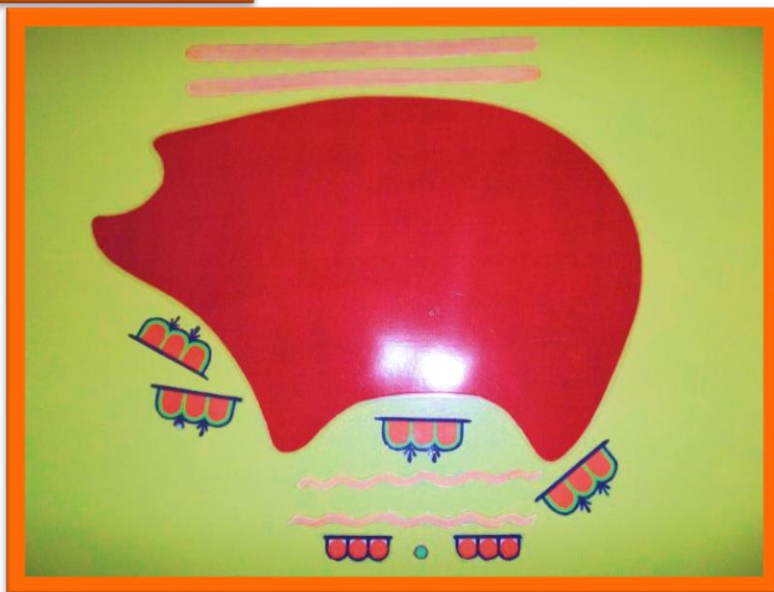
Самостійно підбрати і створювати візерунки на плоских формах.

Результат гри:

1. Діти розрізняють види декоративного розпису (опішнянський, косівський, петриківський).
2. Вміють називати елементи розписів, поєднувати їх у візерунки.

Матеріал:

Площинні форми різних кольорів формату А-3, елементи декоративних розписів.

ОПІШНЯНСЬКИЙ РОЗПИС**Іграшка-півник****Іграшка-свинка**

Куманець

Кахля

Свищик

Макітра

КОСІВСЬКИЙ РОЗПИС

Глек

Іграшка-пташка

Тарілка

Іграшка-пташка

Кахля

Цукерница

Колач

ПЕТРИКІВСЬКИЙ РОЗПИС

Таріль

Таця

Тарілка

Таця шестигранна

Розета

Дошечка кухонна

Дошечка кухонна

Розета

Таріль

Варіант I

«Ярмаркування»

Дидактичні завдання:

Розвивати естетичний смак, почуття кольору.

Закріпити і розширити знання дітей про елементи декоративного розпису, формувати композиційні навички складання візерунків. Закріпити знання про принципи побудови візерунка на різних формах.

Вправляти у вмінні прикрашати площинний предмет різними варіантами композицій.

Виховувати інтерес до народно-прикладного мистецтва.

Ігрове завдання:

Відібрати певну площинну форму: посуду, іграшки, кахлі тощо та оздобити візерунком.

Правила гри:

1. Чітко дотримуватись вказівки вихователя.
2. Дружно працювати командою.
3. Елементи візерунку мають відповідати певному розпису..

Ігрові дії:

Розглядають, відбирають, викладають.

Результат:

Діти орієнтуються в назвах площинних форм, швидко підбирають візерунки, називають їх елементи.

Матеріал:

Площинні зображення (посуд, іграшки, серветки, розети, скатертини), елементи декоративних розписів (косівського, опішнянського, петриківського), посилка.

Хід гри:

Вироби майстрів привезли на ярмарок. В ході доставки вони змішалися.

Вихователь поділяє дітей на три команди.

I – їй – пропонує відібрати площинні зображення посуду.

II – їй – площинні форми іграшки.

III – їй – все інше (кахлі, скатертини, серветки).

Діти обирають форми до вподоби і оздоблюють їх візерунком.

Ускладнення:

Назвати елементи розпису та обґрунтувати свою думку.

Варіант II

«Знайди зайве»

Дидактичні завдання:

Розвивати естетичний смак, композиційні уміння, дрібну моторику, почуття кольору, вміння групувати елементи за спільною ознакою.

Закріплювати знання про види декоративного розпису (косівський, опішнянський, петриківський).

Вчити аналізувати елементи різних видів розпису та виділяти з них зайві.

Виховувати естетичний та художній смаки.

Ігрові завдання:

Викласти візерунок з елементами певного розпису, вилучити елемент з іншого виду розпису.

Правила гри:

1. Відібрати зайвий елемент.
2. Виграє той, хто першим виконав завдання.

Ігрові дії:

Розглядають, вибирають, викладають візерунки.

Результат гри:

Діти орієнтуються в елементах різних видів розписів.

Матеріал: площинні форми, набір елементів до певної форми з одним, двома елементами з іншого розпису.

Ускладнення: Виконати завдання за певний часовий проміжок.

Хід гри:

Допомогти Мальвіні в її художній школі підготувати матеріал до уроку.

Дітям дається завдання викласти відповідний візерунок та вилучити зайвий елемент.

Варіант III

«Урок у Лісовій школі»

Дидактичні завдання:

Розвивати творчу уяву, мислення, бажання самостійно створювати візерунок на запропонованій формі, доповнюючи елементами.

Вправляти в умінні розрізняти різні види декоративного розпису (косівського, опішнянського, петриківського); викладати елементи на кожній формі згідно стилю розпису. Спонукає до самостійного створення окремих візерунків, орнаментів, характерних для розписів певного регіону.

Виховувати старанність самостійність у роботі.

Ігрові завдання:

Закінчити візерунок, згідно розпочатого, заповнити форму візерунком.

Правила гри:

1. Викладати елементи тільки даного розпису.
2. Хто першим виконає завдання, той отримає фішку.

Ігрові дії: вибирають, викладають.

Матеріал: площинні форми, набір елементів з різних видів розпису.

Ускладнення:

Обрати елементи необхідні для візерунка з даного виду розпису.

Хід гри:

Дитина потрапляє в Лісову школу, де буде працювати вчителем малювання. Її в ході підготовки до заняття потрібно зробити зразок для малювання. Але в неї є лише частково заповнена форма. | **Результат:** діти вільно викладають візерунок.

Варіант IV

«Маленькі Енштейни»

Дидактичні завдання:

Розвивати увагу, мислення, відчуття кольору.

Закріпити знання про декоративний розпис (косівський, опішнянський, петриківський).

Вчити дітей знаходити спільне та відмінне у прикрашених площинних формах (Наприклад: порівняти подібні візерунки з різних видів розпису). Виховувати у дітей інтерес до творів декоративного мистецтва.

Ігрове завдання:

Прикрасити свою форму візерунком, проаналізувати візерунок сусіда та відмітити спільне і відмінне.

Ігрові дії:

Викладають, порівнюють.

Правила гри:

1. Назвати всі відмінності.
2. Перемагає той, хто швидше справиться з завданнями і знайде найбільше відмінностей.

Матеріал: площинні форми, набір елементів з різних видів розпису.

Хід гри:

Кожній парі дітей роздаються подібні форми та набори елементів різних розписів., що суттєво відрізняються (петриківський – косівський; петриківський – опішнянський). Дітям пропонується оздобити свою форму; знайти подібне та відмінне у роботі із сусідом.

Ускладнення:

Дітям роздаються елементи опішнянського та косівського розписів.

Результат гри: діти орієнтуються в елементах декоративних розписів, аналізують візерунки, дають назви розписів.

Варіант V

«З Афлатунчиком до народних майстрів»

Дидактичні завдання:

Ознайомити з виготовленням і розписом виробів художньої кераміки в Україні; показати красу й самобутність опішнянського, косівського та петриківського розписів; уточнити знання дітей про матеріали з яких виготовляються вироби для декоративного розпису.

Вчити дітей відображати побачене на площинній формі. Розвивати творчість, дрібну моторику.

Виховати інтерес та повагу до народних традицій.

Ігрові завдання: Викласти візерунок.

Ігрові дії:

Створити орнамент.

Правила гри:

Створювати візерунок з елементів, притаманних даному виду розпису.

Ускладнення:

Виконати завдання в певний проміжок часу.

Матеріал:

Експозиції виробів народних умільців, площинні форми, елементи декоративних розписів.

Хід гри:

Діти проводять екскурсію для Афлатунчика у музеї декоративно-прикладного мистецтва. Ознайомившись з експонатами, видами розпису, вчать Афлатунчика відтворювати побачене на площинних формах.

Результат гри:

Діти орієнтуються в назвах декоративних розписів, відтворюють візерунок за уявою, на основі побаченого.

2.3. Особливості ознайомлення дошкільників з декоративно – прикладним мистецтвом

Дітей дошкільного віку знайомлять з різними формами народного мистецтва, навчаючи розрізняти їх за змістом матеріалу, засобам виразності, характерним ознаками.

Протягом року вихователі знайомлять дошкільників з різними видами декоративно-прикладного мистецтва, щоб показати дітям геометричні орнаменти, рослинні та ін. Добирають наочний матеріал: репродукції, листівки, слайди, відеофільми, використовують різні варіанти дидактичної гри «Українські візерунки» як в індивідуальній роботі, так і в ході занять. Це позитивно впливає на емоційне сприйняття дітей.

З іншого боку, сприйняття знайомих предметів переходить на новий рівень, виділяючи загальне, діти помічають те, на що раніше не звертали увагу.

У геометричному орнаменті виділяють знайомі елементи. Приділяється увага закономірностям кольору та чергуванню елементів, ритмічності, побудові симетричного візерунка. Важливо показати геометричні складові, що входять у зображення рослинних елементів – ягід, квітів, листя. Поєднуючи кола, овали, рисочки, майстер створює незвичні квіти, листя, ягоди, не копіюючи у своїй роботі навколишню природу.

На заняттях діти розглядають предмети декоративно-прикладного мистецтва та його зображення, репродукції, листівки, вправляються у викладанні елементів візерунків. Вихователі знайомить дітей із народним промыслом – назва, його місце знаходження, визначає разом із дітьми призначення предметів. З метою емоційного виховання, розгляд предметів супроводжується художнім словом, потішками, примовлянками, образними словами, що використовують народні майстри, звучанням народної музики, пісень. Різні форми занять, використання наочного матеріалу, дидактичної гри, художнього слова, музики, роблять ці заняття живими і цікавими. А в ході моделювання певного візерунку в процесі дидактичної гри,

дошкільнята проявляють творчість, створюють власні орнаменти, уявляючи себе в майстерні народного умільця. Це наче екскурсія до казки.

Знайомлячи дітей з одним із видів народного мистецтва з використанням гри, виробляються навички ритмічного заповнення елементами форми, дитині простіше промальовувати елементи після багаторазових маніпуляцій з ними, а головне, виробляються навички та темп малювання без пауз.

Отже, знайомство дітей із декоративно-прикладним мистецтвом з використанням дидактичної гри «Українські візерунки» дозволяє показати особливості кожного виду розпису, варіативність візерунків, деякі прийоми майстрів і спонукає до виникнення бажання створювати композиції, розвинути творчі здібності дошкільників. Гру варто використовувати в ході будь-яких занять з декоративного мистецтва з старшими дошкільниками, з перспективним планом яких можна ознайомитись в таблиці 1.

Таблиця 1.

**Орієнтовне перспективне планування занять
з декоративного мистецтва зі старшими дошкільниками**

Тема заняття	Програмовий зміст	Види занять	Інші види робіт
Рідну землю, де живем, Україною зовем»	Поглибити знання дітей про Україну; формувати уявлення про історію рідного краю; вчити розуміти зміст понять Батьківщина, краса рідного краю, твори декоративно-прикладного мистецтва; формувати пізнавальний інтерес дітей; розвивати почуття патріотизму; виховувати повагу до минулого, любов до рідної землі, до народних традицій	Тематичне	Ознайомлення з легендами краю

Тема заняття	Програмовий зміст	Види занять	Інші види робіт
«Українська хата»	Поглибити знання дітей про предмети та прикрашання української хати, ознайомити з народним ремеслом – декоративним розписом; виховувати бережливе ставлення до виробів народних умільців.	Ознайомлення з навколишнім	Екскурсія до світлиці
«Декоративний килим»	Ознайомити з поєднанням кольорів на українських виробах мистецтва; вчити дітей ритмічно прикрашати прямокутну форму за мотивами українського народного мистецтва; вправляти у творчості добирати відповідну кольорову гаму, характерні елементи та розміщувати їх на формі; розвивати творчість; виховувати самостійність	Декоративне малювання	Розглядання альбому ілюстрацій укр. виробів мистецтва
«Рушники-веселик»	Ознайомити дітей з видами рушників; вчити вирізати нескладні рослинні елементи: ягідки, пелюстки; викладати і наклеювати малюнок із рослинних елементів, чергуючи їх, самостійно добирати кольори, виховувати охайність у роботі	Декоративна аплікація	Консультація для батьків «Виховуємо працюючість»
«Вишивані обереги»	Продовжувати ознайомлювати дітей із народним декоративно-прикладним мистецтвом, з українськими орнаментами на предметах українського побуту та одягу; прищеплювати любов до національного колориту	Декоративне малювання	Допомога батьків у добиранні ілюстрацій
«Вишита скатертина»	Закріплювати знання про українську символіку, умінь розміщувати візерунок на формі, самостійно добирати колір, що переважає на українських вишитих	Декоративне малювання	Розглядання візерунків

	скатертинах; удосконалювати техніку мазків пензлем, розвивати окомір; виховувати творче ставлення до мистецтва		
«Посуд для ляльок»	Ознайомити дітей із видами українського посуду; вчити ліпити різними способами та прикрашати орнаментом за мотивами української кераміки; закріплювати прийоми розкачування, згинання, згладжування; розвивати м'язи рук; виховувати гостинність та дбайливе ставлення до посуду	Декоративне ліплення	Розглядання українського посуду
«Український рушник»	Вчити викладати і наклеювати візерунок із рослинних елементів на квадратній формі, заповнювати квітами, листям середину та сторони запропонованої форми; розвивати чуття композиції, кольору; підводити дітей до естетичного оцінювання роботи; виховувати акуратність	Декоративне малювання	Розглядання вишитих рушників
«Зустріч з українською керамікою»	Ознайомити з виготовленням і розписом виробів художньої кераміки в Україні; показати красу й самобутність опішнянського розпису; уточнити знання дітей про кольори, що використовували майстри; виховувати інтерес та повагу до народних традицій	Ознайомлення з навколишнім	Екскурсія до краєзнавчого музею
«Опішнянський розпис»	Ознайомити дітей з елементами опішнянського розпису; вчити складати візерунки з рослинних елементів на площинних формах посуду; виховувати самостійність	Декоративне малювання	Консультація «Бережи зроблене руками майстрів»

«Знайомство з Петриківкою»	Ознайомити дітей із петриківським розписом, його особливостями та історією виникнення; викликати інтерес та бажання пізнавати красу української культури	Ознайомлення з декоративним розписом	Розглядання виробів петриківського
«Петриківські мотиви»	Ознайомити дітей з елементами візерунків Петриківки; розвивати технічні навички в складанні візерунків за мотивами петриківського розпису з мазків «зернятко», «гребінець», «цибулька»; розвивати творчість; виховувати охайність, спостережливість	Декоративне малювання	Бесіда для батьків «Різдвяні звичаї нашого краю»
«Малювання за мотивами опішнянської кераміки на барилі»	Вчити прикрашати барило опішнянським розписом, розташовуючи смужки, гілочки з листочками, хвилясті лінії, крапки за формою барила; закріплювати технічні прийоми малювання пензлем; розвивати композиційні уміння, окомір; виховувати цікавість до праці народних майстрів Опішні	Декоративне малювання	Ознайомлення з українським фольклором
«Опішнянський глечик»	Учити створювати декоративну композицію за мотивами розпису української кераміки у техніці аплікації; продовжувати ознайомлювати дітей із характерними елементами та кольором візерунка; розвивати творчі здібності; виховувати любов до народно – прикладного мистецтва	Декоративна аплікація	Читання української народної казки «Лисиця та журавель»
«Оздоблення кришки шкатулок»	Вчити декоративно розписувати площинний предмет, заповнювати середину прямокутника; закріплювати прийоми малювання квітів, елементи петриківського розпису пензлем та малювання пальцями грона калини; розвивати почуття кольору; виховувати інтерес до декоративного розпису	Декоративне малювання	Ознайомлення з розписаними предметами

«Хустка»	Вчити викладати і наклеювати візерунок із рослинних елементів на квадратній формі, заповнювати квітами, листям середину та сторони запропонованої форми; розвивати чуття композиції, кольору; підводити дітей до естетичного оцінювання роботи; виховувати акуратність	Декоративна аплікація	Консультація «Виховуємо любов до народної спадщини»
«Візерунок на тарілці» (петриківка)	Вчити дітей малювати асиметричний візерунок на круглій формі за мотивами петриківського розпису, передавати його характерні особливості: «цибулька», «калина», розміщувати візерунок таким чином, щоб він підкреслював круглу форму; закріплювати технічні прийоми малювання пензлем, пальчиком та перехідним мазком; розвивати естетичний смак, окомір; виховувати цікавість до народної творчості	Декоративне малювання	Розглядання декоративних настінна тарілок
«Горщик для квітки»	Продовжувати ознайомлювати дітей із художніми виробами народних майстрів із глини; вправляти у ліпленні декоративних горщиків та оздоблювати їх візерунками за мотивами української кераміки; розвивати творчі здібності; виховувати інтерес до праці народних майстрів	Декоративне ліплення	Ознайомлення з весняними святами, звичаями та обрядами
«Блюдо» (косівський розпис)	Поглибити знання дітей про розписи за українськими мотивами, ознайомити з елементами косівського розпису та його особливостями; виховувати естетичний смак	Декоративне малювання	Пісні, веснянки, заклички
«Тваринні символи, що дарують щастя»	Ознайомити дітей з свійськими тваринами та птахами – символами; поглиблювати та уточнювати знання дітей про їх звички, спосіб життя та значущість для українського народу; виховувати повагу та любов до тваринних символів	Тематичне	Ліплення жайворонків із тіста

«Казковий птах»	<p>Уточнити знання дітей про птахів – символів України, їх значення у житті людини; залучати дітей до витоків народної культури; прищеплювати почуття доброти, поваги і шани до птахів та бережливе ставлення до них; удосконалювати навички малювання фарбами; розвивати художні здібності та творчу уяву дітей, пізнавальний інтерес; виховувати естетичний смак, інтерес до прикрашання казкового птаха</p>	Декоративне малювання	Виготовлення птаха з паперу
«Народна українська іграшка»	<p>Формувати у дітей уявлення про виготовлення у давнину дорослими іграшок для дітей; викликати інтерес до історії виникнення українських іграшок та народної культури</p>	Тематичне з розвитку мовлення	Екскурсія до краєзнавчого музею
«Півник Золотий гребінчик»	<p>Вчити ліпити з природи, правильно передавати форму і пропорції народної іграшки, декоративно оздоблювати її; прищеплювати прагнення ліпити самостійно, використовуючи прийоми витягування, примазування, згладжування; виховувати повагу до української народної іграшки</p>	Декоративне ліплення	Ігри з народними іграшками
«Ось тобі коник»	<p>Продовжувати ознайомлювати дітей із народною іграшкою; вчити дітей прикрашати плоскісну форму декоративним візерунком за мотивами опішнянського розпису; розвивати фантазію, творчі здібності; виховувати охайність</p>	Декоративна аплікація	Весняні народні ігри та забави

«Чудові іграшки»	Показати дітям красу народної глиняної іграшки; вчити прикрашати форму іграшки візерунком Опішні із крапок, ліній, мазків, добирати кольори; викликати почуття естетичної насолоди від декоративного малювання; виховувати інтерес до народної іграшки	Декоративне малювання	Дид. гра «З чого зроблена іграшка?»
«Розмалюю писанку»	Формувати уявлення дітей про історичний процес виготовлення писанок; уточнити знання дітей про символічне зображення елементів їх оздоблення; розвивати увагу, естетичний смак; виховувати любов до талановитого українського народу	Ознайомлення з навколишнім	Вивчення віршів про писанку
«Як яєчко писанкою стало»	Закріпити знання дітей про символіку писанок та їх значення; вчити викладати та наклеювати декоративний візерунок із різних елементів і смужок; звернути увагу на добирання елементів, симетричність їх розміщення; запропонувати придумати власний візерунок; розвивати творчість; виховувати любов до народних традицій	Декоративна аплікація	Розфарбування яєць
«У гончарній майстерні»	Поглибити знання дітей про пацю гончара; уточнити знання про матеріали, з яких виготовляються посуд та інші вироби; виховувати інтерес та повагу до народних традицій і праці майстрів	Тематичне	Виготовлення виробів із глини, розмальовування
«Мандруємо рідною країною»	Закріпити знання дітей про рідний край, про Україну; уточнити уявлення дітей про державні і народні символи; викликати глибокі почуття любові до своєї Батьківщини та інтерес до народної культури; виховувати любов до рідної землі, до її природи та бажання пізнавати і охороняти її	Тематичне	Виставка – конкурс «Вироби майстрів»

Останнім часом підкреслюється важливість занять з декоративно-прикладної розпису в дошкільному закладі для формування колективних форм роботи, вміння працювати разом, діяти злагоджено, спільно, допомагати товаришам. Навчання декоративно-прикладному розпису містить в собі великі потенційні можливості всебічного розвитку дитини. Однак ці можливості можуть бути реалізовані лише тоді, коли діти будуть поступово опановувати цю діяльністю відповідно до вікових особливостей і будуть отримувати задоволення від неї. Якщо ж діти не відчують радості від створеного ними, якщо у них процес творчості не викличе гарного настрою, а навпаки, діти будуть відчувати незадоволеність, смуток від того, що не виходить задумане, то поступово це призведе до втрати інтересу до розпису, і тоді її вплив на всебічний розвиток особистості виявиться не зі знаком плюс, а зі знаком мінус. У зв'язку з цим перед педагогами постійно стоїть завдання знайти шляхи оптимізації діяльності з метою збільшення її впливу на всебічний розвиток особистості дитини. І одним із таких шляхів є використання дидактичних ігор по ознайомленню дошкільників з українськими декоративними розписами.

2.4. Результативність впровадження навчально-методичного посібника «Українські візерунки» у дошкільному навчальному закладі № 75

Методичною службою ДНЗ № 75 протягом навчального року був проведений моніторинг обізнаності та рівня практичної компетентності дітей у декоративно-прикладному мистецтві двох старших груп різного профільного спрямування: групи № 3 «Чомучки» - логіко-математичного напрямку та № 6 «Віночок» - народознавчого напрямку.

Загалом, можна відмітити такі результати:

- рівень обізнаності дітей групи № 6, на базі якої впроваджується навчально-методичний посібник є вищим, за показники в групі № 3. У дошкільників групи «Віночок» помітно вищий рівень практичної компетентності. Завдяки моделюванню елементів розпису на певній площині дошкільнята впевнено відтворюють

орнаменти притаманні опішнянському, косівському та петриківському розписам у малюнках;

- швидше та легше опановують технічні прийоми, практичні навички та уміння декоративного малювання;

- впевнено відтворюють складні елементи розписів, адже мали можливість неодноразово обстежити їх на дотик, обвести олівцем та сухим пензлем;

- дошкільнята отримують емоційне задоволення від власних робіт, проявляють творчість при створенні нових орнаментів;

- ефективніше проходить ознайомлення з декоративно-прикладним мистецтвом;

- спостерігається позитивна динаміка формування національної свідомості як вихованців, так і батьків.

	Група № 6 «Віночок»			Група №3 «Чомучки»		
	В	С	Н/С	В	С	Н/С
Розрізняють предмети українського декоративного розпису, за регіональними особливостями орнаменту (опішнянський, косівський, петриківський) володіють гамою кольорів, характером орнаментів	17%	81%	2%	3%	50%	47%
Вміють симетрично розташовувати рослинні та геометричні елементи на формах (круг, квадрат, багатокутник, ромб, овал, смуга, розет)	70%	29%	1%	20%	70%	10%
Вміють передавати образ предмета в різні способи, використовуючи різні кольори та відтінки, моделюють власні композиції	10%	85%	5%	6%	52%	42%
Володіння технічними навичками (прямі лінії різної ширини, мазки різного розміру, подвійні, потрійні мазки, крапки і круг різного розміру, кільця круглі і овальні, дуги, хвилясті та ламані лінії, лінії обвідні, накладання кольору на колір)	5%	90%	5%	4%	62%	34%
Знають елементи розписів	35%	64%	1%	4%	70%	26%

За результатами моніторингу встановлено, що на кінець учбового року 17% старших дошкільників групи №6 безпомилково, на високому рівні, розрізняють

опішнянський, косівський та петриківський розписи за регіональними особливостями, і лише 3% вихованців групи №3 можуть чітко класифікувати їх. 70% вихованців групи «Віночок» симетрично розташовують елементи розписів на площинних формах, а 10% дітей із задоволенням моделюють власні композиції, дотримуючись пропорцій, а дошкільнята групи №3 в основному відтворюють лише заданий зразок. Юні майстри групи «Віночок» на 30% більше своїх однолітків паралельної групи володіють технічними навичками та прийомами декоративного малювання. Майже всі вихованці профільної групи з народознавства

Свідченням того, що діти засвоїли добре засвоїли технічні прийоми та оволоділи певними навичками декоративного малювання, навіть для дітей підготовчої групи, є малюнки вихованців групи «Віночок».

Отже, перевага
впровадження навчально-
методичного посібника

«Українські візерунки» в практику роботи не лише в тому, що він сприяє вихованню національної свідомості дошкільнят, а й всебічному

розвитку особистості дошкільника з урахуванням його творчих здібностей, нахилів, уподобань та задатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), МЦФЕР, освіта, 2012
2. Воробйова І.А. Косівський розпис //Видавництво «Ранок», 2008
3. Воробйова І.А. Опішнянський розпис //Видавництво «Ранок», 2007
4. Горошко Н.А. Зображувальна діяльність у дошкільних навчальних закладах (малювання, ліплення, аплікація) // Видавництво «Ранок», 2007. – 224с.
5. Дьяченко О.М. Развитие воображения дошкольников // М., 1996.
6. Ковальчук О.В. Українське народознавство // Освіта, 1992. - 45 с.
7. Сірченко Л.І. Декоративне малювання в дитячому садку // Рад.шк., 1991.
8. Фоменко Е.В. Формування національної свідомості //Видавництво «Основа», 2009 – 21 с.
9. Інтернет ресурси:
<http://ukr.sovfarfor.com/dekorativno-prikladne-mistectvo>
<http://dnz114.edu.kh.ua/Files/downloads/>
https://www.google.com.ua/search?hl=uk&gbv=2&sa=X&oi=image_result_group&ei=UhnjVKKSI4mAU7-PhIAI&ved

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

МИСТЕЦТВО ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ

В історію культури українського народу яскравою сторінкою увійшов декоративний розпис.

Цей вид народного мистецтва почався з настінного малювання, поширеного з давніх часів у селах України, особливо на Дніпропетровщині, Поділлі, Буковині.

Тривалий час у кожній місцевості виробляли свої прийоми та технічні засоби оздоблення сільських будівель, хатнього інтер'єру, речей побуту.

У кожному регіоні поступово сформувався свій усталений характер орнаментальних мотивів, образи яких навіяно щедрою українською природою та фантазією народних майстрів.

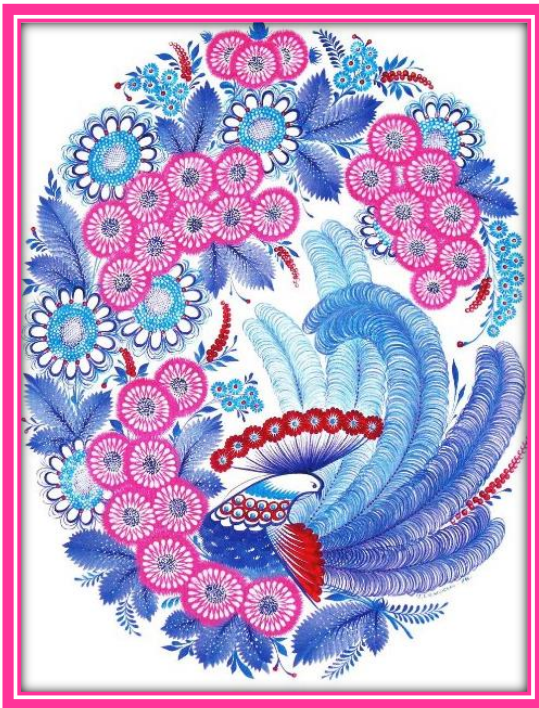
Село Петриківка Дніпропетровської області здавна уславилося своєрідним мистецтвом розпису. Незвичайний петриківський орнамент виник уже в XVII столітті на основі самобутнього запорізького декоративного мистецтва. Характерною рисою творчості петриківських народних митців було використання рослинно-квіткового орнаменту для декоративного оздоблення. Цьому орнаменту властиві легкість і виразність загального композиційного вирішення.

Уже у XX ст. Петриківка стала центром виготовлення мальовок – малюнків на тонкому папері. Їх виконували дешевими аніліновими фарбами (манійками). Мальовки стали популярними і досить швидко поширилися далеко за межі села. Паперові прикраси (стрічки-фризи, вазони-букети, гілочки з квітами) наклеювали на ґрунт стіни, дотримуючись старої структури оздоблення селянської архітектури. Поступово утверджувалося індивідуальне мистецтво талановитих майстрів мальовок: Тетяни Пати, Надії Білокінь, Ярини Пилипенко, Надії Тимошенко.

ПЕТРИКІВСЬКИЙ РОЗПИС

Характерною рисою петриківського розпису є те, що весь малюнок розпису, начебто *розгорнутий на площині листа*, має поверхневе зображення. При цьому

лінії стебел і галузок не перетинаються між собою, а багато елементів розпису (*квіти, листи, ягоди* і т.п.) мають силуетне зображення, що саме собою підкреслює декоративне зображення розпису. *Фігури птахів, звірів, мають здебільшого контурне зображення. Тварин малюють у профіль, а квіти - в анфас.*

Сучасний петриківський орнамент характеризується, насамперед, як *рослинний, переважно квітковий*. Він ґрунтується на уважному вивченні реальних форм місцевої флори і створенні на цій основі фантастичних,

неіснуючих у природі квітів (наприклад, *«цибульки» чи «кучерявки»*). Широке застосування мають мотиви *садових (жоржини, айстри, троянди) і лугових (ромени, волошки) квітів і ягід калини, полуниці і винограду*. Характерними є також зображення листя, що називають *«папороттю», бутонів і пір'ястого ажурного листя*. Для петриківських орнаменталістів характерні надзвичайно точний окомір і дивна спритність руки - усі майстри малюють без попередньо наміченого контуру, не користуючись жодним вимірювальним інструментом. Віртуозність виконання досягається писанням за допомогою тоненького пензлика з котячої вовни. Крім кисті, петриківські майстри застосовують стебла, щіпочки, а ягоди і деякі квіти малюють просто пальцем.

Петриківські майстри застосовують для розпису на папері яєчну темперу, у настінному розписі - гуаш, яєчну темперу й олійні фарби на ґрунті, а на дереві переважає підлаковий розпис олійними фарбами.

Основними традиційними композиційними сюжетами петриківського розпису є декоративні панно: «вазон», «букет», окрему «гілочку» і «фриз».

Характерною рисою традиційної композиції, наприклад, петриківського «букета» є розташування в його центрі трьох великих квіток, зі сторін яких

відгалужуються менші за розміром квіточки і бутони, що завершуються граціозно вигнутими вусиками і стеблинками лугових трав. Кольорове рішення такого букета завжди тримається на основних плямах, що акцентують, (у даному випадку - на трьох центральних квітах), яким ритмічно відповідають - перегукуються з ними - маленькі кольорові цятки другорядних елементів композиції.

Для колориту традиційного петриківського розпису характерне контрастне з'єднання основних і додаткових квітів спектра, причому переважають червоні і зелені фарби. Нині петриківські майстри, що мають уже визначену художню професійну освіту, часто виконують свої композиції в теплій або холодній гамі.

Загальною рисою творчості майстринь є безпосередність, щирість, загострене відчуття декоративності. Вони будують свої композиції на одночасному контрасті основних і додаткових квітів, досконало володіють традиційною технікою розпису яєчною темперою. Для композиційних схем їхніх малюнків характерна деяка статичність, урівноваженість всіх елементів, ритмічне повторення квітів. Проте, їхні сюжети не однакові, і несуть у собі риси неповторної індивідуальності. Художники поєднують широкий соковитий мазок з легкими, переривчастими; видряпування щіпочкою тоненьких прожилок в середині листочка, кистю з котячої вовни виписують її краєчки, лозинкою вибирають пелюстки квітів, *пальцем обводять прозорі округлі ягоди.*

МИСТЕЦТВО КОСІВСЬКОГО РОЗПISУ

На Івано-Франківщині є чудове місто Косів. Тутешні майстри розпису по кераміці та дереву бережуть і використовують гуцульські мотиви. У цьому розписі переважають *коричневі барви в поєднанні з жовтуватими та зеленими кольорами на білому фоні*. Основні елементи косівського розпису – *квіти, візерунки, що переходять у геометричний орнамент; птахи та зображення людей у національному гуцульському одязі*. Основні елементи косівського розпису

– *це квіти, пелюстки, листки-завитки, крапки та лінії-мережива*.

Естетику и стиль, народжені в українських Карпатах, не сплутаєш ні з чим. Яскравіше за все вони виражені в декоративно-прикладному мистецтві, один із зразків якого — аутентичний косівський розпис. Ця техніка названа на ім'я Косова,

невеликого містечка в Івано-Франківській області і оформилась в окрему традицію на межі 18 и 19 віків.

Стилістика косівського розпису розвивалась з традицій оформлення гуцульської кераміки. Навколо карпатських сіл знаходили багаті залежи натуральної глини, тому гончарство було одним із самих поширених в регіоні промислів. Технологія декорування карпатської кераміки – «ритування» – унікальна і не має аналогів.

Косівський розпис пізнають завдяки особливому колориту и графічним мотивам. Майстри використовували обмежену кількість кольорів: *білий, зелений и різні відтінки охри, від світло-жовтої до коричневої*. Рідше зустрічаються *вкраплення синього кольору*. В техніці косівського розпису оформляють посуд і предмети вжитку, дитячі іграшки, сувеніри, декоративні кахлі.

Для малюнків на косівській кераміці художники вибирали різні мотиви: рослинні орнаменти, зображення тварин и птахів, жанрові сценки.

МИСТЕЦТВО ОПІШНЯНСЬКОГО РОЗПИСУ

Село Опішня, що на Полтавщині, прославилася своїми розписами на увесь світ. Опішнянський розпис об'єднує декоративно-стилізовані форми, пишний рослинний орнамент червоного, зеленого, білого, коричневого і чорного кольорів. Саме вони надають опішнянським розписам неповторності, казковості та чарівності. Опішнянському розпису характерне зображення птахів спрощених форм без особливої пишності. Також опішнянському розпису **притаманне чорне та біле обведення візерунків і контурів.**

Опішнянський розпис — це здебільшого *рослинний орнамент: квіти, грона, колоски, гілки у вигляді букетів та віночків.* Характерними рисами є *світло-жовтий колір візерунка, виконаний природним кольором глини, на червоно-коричневому,*

білому або зеленому фоні. Колір візерунка посилюють контрастами блакитного, темно-коричневого, яскраво-зеленого, синього або чорного і поливають прозорою поливою.

Переважно *кераміку розписують великим рослинним орнаментом, що складається з нескладних геометричних мотивів, без різких ламаних ліній.* Форма квітів — умовна за формою, часто близька до українських настінних розписів.

Розписують вироби традиційно жінки. Для розпису використовують кольорові глини-ангоби. Вироби, сформовані на гончарному крузі, спершу поливають рідкою кольоровою глиною, яка створює рівномірний тон. Після другої просушки їх

розписують за допомогою гумової груші з соломинкою на кінці. Майстриня ставить виріб на гончарний круг і, обертаючи, наносить лінії. Потім, тримаючи виріб на колінах, малює візерунок, починаючи з найбільших елементів, які є опорою всієї композиції. Після закінчення нанесення контурного малюнка, його розфарбовують. Труднощі виконання розпису полягають у тому, що справжній колір ангоба виявляє під глазур'ю лише після випалу.

Для розпису мисок застосовують оригінальну техніку — «фляндрівку» (нанесення кольорів на черепок з подальшим їх розтягуванням спеціальним дротяним гачком). Виріб занурюють у червону глину, ставлять на гончарний круг і починають розписувати. Лінії «розтягують» мідним гачком. Фарба тонкими лініями входить одна в одну, створюючи візерунки. Ця техніка потребує швидкості, уважності, адже виправлення тут неможливі.

Свищики розписують так само, як і посуд, тільки більш дрібним і простим орнаментом.

**План ознайомлення дітей
з декоративно-прикладним мистецтвом з використання дидактичної
гри «Українські візерунки»**

***Ознайомлення дітей 5-го року життя з декоративно-прикладним
мистецтвом***

ВЕРЕСЕНЬ			
Напрямок	Ліплення	Аплікація	Малювання
Українська вишиванка (орнаментальні стрічки - Петриківський розпис)	Тема: «Стрічка з калиною» (прикрашення стрічки картону ягідками калини, з додаванням червоного та чорного кольорів, прийом скосування та сплюснення)	Тема: «Калиновий віночок» (розташування рослинного орнаменту з використанням ритму повторів однорідних за величиною та кольором елементів орнаменту)	Тема: «Червона калина як краса дівчини» (малювання на стрічках власною пучкою, патичком, рогозинами, з використанням ритму повторів однорідних за величиною та кольором елементів орнаменту)
ЖОВТЕНЬ			
Килимарство, ткацтво	Тема: «Чарівна ниточка» (викладання валикоподібних форм вертикально одна до одної на смужці картону).	Тема: «Килимова доріжка» (складання паперу вдвоє, для утворення смуг, однакових за величиною, викладання та наклеювання вузьких смуг ритмічно організовуючи простір паперу у формі смужки)	Тема: «Веселий килимок» (малювання візерунку вертикальних ліній на смужці паперу, використання ритму повторів однорідних елементів зображення вертикальних ліній)
ЛИСТОПАД			
Гончарство	Тема: «Миска»	Тема:	Тема: «Глечик»

(посуд) Опішня	(формування округлої форми, прищипування країв великим та вказівним пальцем)	«Тарілочка» (викладання різних за розміром та кольором смужки паперу у верхній частині готової форми)	(прикрашення готових форм візерунком, який складається з двох горизонтальних ліній, різних за шириною)
ГРУДЕНЬ			
Гончарство	Тема: «Мисочка з крапками» (формування округлої форми, прищипування країв великим та вказівним пальцем з подальшим розписом вінчиків)	Тема: «Прикрасимо мисочку» (на темно-кольорову смужку наклеїти круги жовтого, фіолетового, світло-коричневого кольорів)	Тема: «Прикрашаємо глечик» (виконання широкого мазка – лінії, зліва направо, одним повільним рухом та мазок – крапка на певній відстані одну від одної, різними частинами пензля)
СІЧЕНЬ			
Вишита скатертина	Тема: «Символи – знаки на скатертині» (ознайомлення з знаками – символами: коло, хрест, квітка-зірка, розташування їх на квадратній формі-скатертині)	Тема: «Скатертина» (особливості вишитих речей, наклеювання дрібних елементів рослинного орнаменту, дотримання ритму чергувань)	Тема: «Кухлик для молока» (малювання рисунку за мотивами Васильківської кераміки з елементів крапок, кілець, хвилястих ліній)
ЛЮТИЙ			
Народні іграшки	Тема: «Дерев'яна лялька» (ліплення кульки: голівка, конус: сукня, оздоб	Тема: «Грибок» (на темно-коричневому тлі - білий	Тема: «Козачка» (прикрашення одягу візерунками-лініями,

	лена різними елементами: кільцями, крапками, нанесення візерунка)	візерунок)	чотиріпелюстковою квіткою , мазок-крапка)
БЕРЕЗЕНЬ			
Кераміка . Косів	Тема: «Пташка» (ліплення пташки, робити наліпи на крильцях, обстежувати баклагу із зображенням пташки, оздоблення пташки сітчастим орнаментом)	Тема: «Пташка на баклазі» (наклеювання візерунка у певній послідовності: спочатку-головні, а потім – другорядні), усвідомлювати засоби їх виділення – розмір, колір, місце на площині	Тема: «Косівська пташка» (закріпити виконання мазка-крапки, мазка-штриха, мазка-лінії, користуватися кольорами характерними для косівської кераміки)
КВІТЕНЬ			
Петриківський розпис яйця	Тема:«Мальованки с. Петриківки» (ліплення овалоподібної форми, прикрашення рослинними елементами)	Тема:«Пасхальне яйце» (закріплювати вміня вирізувати по кривій для отримання елементів візерунка однакових за формою)	Тема: ««Пасхальне яйце» (малювання візерунка-квітки мазком «зернятко»)
ТРАВЕНЬ			
Керамічна іграшка	Тема: «Іграшка коник» (закріплення знань про будову іграшки, послідовність ліплення)	Тема: «Прикрасимо коника» (за мотива ми опішнянської кераміки «зубчик», «пелюстки»,«квітка» заповнювати серединку за власним бажанням)	Тема: «Лісові мешканці» (висловлення власного задуму за мотивами М. Приймаченко, використовуючи колір. Мазки, крапки, лінії, дуги)

Ознайомлення дітей 6-го року життя з декоративно-прикладним мистецтвом

ВЕРЕСЕНЬ			
Напрямок	Ліплення	Аплікація	Малювання
Петриківський розпис	Тема: «Віночки та стрічки» (ліплення елементів візерунка (ягідки, листя) на стрічках)	Тема: «Кошик для калини» (виготовлення кошика з паперу. Оздоблення його візерунком вздовж стінок кошика)	Тема: «Прикраси для дівчат» (малювання прямих та хвилястих ліній, які утворюють новий елемент «бігунець з ягідок та рогозинок», використовуючи ритм повторів)
ЖОВТЕНЬ			
Бондарство. Петриківський розпис	Тема: «Ціпів'я для обмолоту снопів» (ліпити ціпів'я, користуючись пустотілими округлими формами – трубочками, за допомогою яких можна скріплювати частини ціпів'я - пристрою для обмолоту зерна у давнину)	Тема: «Рушничок для немовлят» (дотримання ритмічної організації елементів візерунка на строгій метричній основі)	Тема: «Колоски для Дідуся» (використання мазків петриківського розпису «зернятко», «колосок», симетрична побудова композиції візерунка від вісі симетрії)
ЛИСТОПАД			
Петриківський розпис	Тема: «Квітка» (складання рослинних елементів в єдину композицію) (поєднання різних за формою, величиною, кольором)	Тема: «Чарівні квіти» (за творчістю настінних розписів К. Білокур «Квітка», «Букет», «Вазон»)	Тема: «Співучі квіти» (використання кольорів: зелений, помаранчевий, фіолетовий, червоний, жовтий, синій; підкреслення відчуття об'ємності)

	елементів		
ГРУДЕНЬ			
Кераміка. Опішня	Тема: «Посуд для ляльки» (миски, макітри. Глечики, барильця, куманці. Ліплення посуду стрічковим способом)	Тема: «Прикрасимо куманець» (використання основних елементів опішнянського орнаменту: ягідки, сердечко, підкови, перчик, зубчики.Складання візерунку за допомогою таблиць та індивідуальних карток)	Тема: «Прикрасимо коника» (малювання елементів опішнянського орнаменту: гілочка, метелик, обвідна лінія, накладання однієї фарби на іншу)
СІЧЕНЬ			
Знайомство з витинанками	Тема: «Голуби» (створення рельєфного зображення декоративних птахів, сполучати лінії різних конфігурацій узагальнювати силует однією складною лінією)	Тема: «Витинанка. «Голуби» (вирізання у техніці української витинанки , симетрично вирізувати силует птаха по контурній лінії)	Тема: « Зробимо ескіз до витинанки» (створення ескізу витинанки на аркуші паперу, закріплення вміння розміщувати на всій площині зображення у певній послідовності, на однаковій відстані елементи візерунка)
ЛЮТИЙ			
Солом'яні іграшки	Тема: «Солом'яна лялька» (ліплення глиняних ляльок з тонких паличок, закріплення засобу з'єднання пучків)	Тема: «Опішнянська іграшка» (складання соломки у певній послідовності, викладати симетричний орнамент)	Тема: «Опішнянські візерунки» (виконання обвідних ліній різних за кольором : чорний, білий, бежевий, лінійно-хвилясті лінії)

БЕРЕЗЕНЬ			
Продовжуємо знайомитися з творчістю М. Приймаченко, Є. Миронової	Тема: «Казкові герої» (Птахи М. Приймаченко, передача особливого зовнішнього вигляду)	Тема: «Журавель» (декоративна аплікація з використанням дрібних елементів прикрашення журавля у техніці набірної аплікації з доповненням відомими елементами – квітками)	Тема: «Вербові котики» (знайомство з особливостями Миронівської техніки (застосування квачика для облямування контура зображення) малювання паличкою, закрученої на неї клаптиком вати)
КВІТЕНЬ			
Писанкарство	Тема: «Писанки» (знайомство з писанками Ганни Бобяк)	Тема: «Писанка» (виконання геометричних візерунків : драбинка, решето, кошик, доріжка, безконечник)	Тема: «Писанка» (прикрашення за вибором дитини з використанням кольорів: жовтого, червоного, чорного)
ТРАВЕНЬ			
Вишивання	Тема: «Декоративна пластина» (створення образу за допомогою наліпку, з'єднання частин за допомогою прикладання та притискання)	Тема: «Краса рідного краю» (виконання декоративної аплікації за мотивами вишитих картин)	Тема: «Відпочиває на ставку» (сюжетно-декоративне зображення: спрощення форми предметів у порівнянні з реальними)

Квіти з Петриківки

3. Мензатюк

— Тату, — попросила Катруся, — розкажи про щось чарівне. Але про таке, що ти йога бачив сам.

— Такого немає, — заперчила Маруся.

А тато засміявся.

— Гарзд, — мовив він. — Чарівне мені справді траплялося.

І він розповів ось що. Одного разу він їхав степом за Дніпром. А був то зимовий імлистий день, степ лежав порожній і безсніжний, у ньому ставало сумно й холодно. І раптом він в'їхав у село, повнісіньке квітів! Саме так: цвіли серед зими точнісінько, як улітку.

— Знаю, знаю! - вигукнула Маруся. — Взимку квіти ростуть в оранжереях. Тільки вони не чарівні.

Атож, — погодився тато. — Квіти ростуть в оранжереях, але ці позацвітали на стінах і на тарелях, на скриньках і на баклагах, на шовкових хустинках, на дитячих колисках, на медівниках з медом, на чайниках з чаєм. А найголовніше, ці квіти вмiли говорити. «Світ прекрасний! — сказали вони мені. — Тому не треба сумувати». Квітка торкнулася пелюсткою моїх очей, і раптом я побачив, що імла у степу не нудна й не сіра, — ні, вона мов пухова хустка, яку земля накинула на плечі, щоб не змерзнути, поки зима вдягне її у снігову шубу. Я побачив, що в тисячах насінин дрімають майбутні квіти, а дрібен дощик їх напуває. Я побачив, що степ спочиває, аби весною забуяти, і тоді я мовив услід за чарівними квітами: «Світ прекрасний!» І більше нітрішечки не сумував.

квіти

А було це в селі, що зветься Петриківка, і лежить воно в степу на півдні України.

— Знаю, знаю! — вигукнула Маруся. — Петриківка — в Дніпропетровській області, а квіти — мальовані, вони називаються народний розпис.

- Правильно, — мовив тато.

- Але, тату, — питалася Катруся, - звідки взялися ті квіти на ім'я народний розпис? Самі вирости, чи як?

- Вони також прийшли з давніх часів. Колись по всій Україні малювали на печах і стінах квіти, півнів, голубів. І в Петриківці малювали, бо то було село козацьке, в ньому жили горді й гарні люди. І любили вони також усе гарне.

Фарби тоді робили з лушпиння цибулі, з буряка, чорної шовковиці, навіть з бур'яну. Малювала кожна господиня, а найкраще — Тетяна Пата. Петриківці малюють свої квіти для всієї України. Та це ще не все. Професійні художники вчать в народного розпису малювати по- українськи. Бо троянда чи калина скрізь ростуть однакові, але так, як у Петриківці, їх не малюють більше ніде в світі.

— У Петриківці малюють усе, що гарне, — оповідав тато далі. — А гарне все, на що не глянь. Отож на малюнках — квіти з саду і городу: чорнобривці, мальви, айстри, соняхи, бо їх багато у степу. А ще — дивовижна квітка кучерявка, яка росте в казках. А ще ж виноград, полунички і — калина. Малюють дрібненьке листя і траву — їх називають «папороть». Малюють зозуль і півнів серед квітів, а часом і козаків з дівчатами, і коників, і воликів, і все-все. Тільки ж неодмінно воно — радісне, неодмінно воно каже: «Світ прекрасний! Любімо його!»

Петриківці мають свої малярські таємниці. У фарбу вони додають курячий жовток. Калину малюють просто пальцем. У хід ідуть і дерев'яний кінчик пензлика, і зрізана рогозина, — щоб наводити прожилки на листі. А пензлики не купують у крамниці, а роблять їх самі з котячої шерсті. Через те кажуть, ніби в Петриківці всі коти безхвості. Але це неправда!

